

הרב יהודה בצלאל שפיץ

נו"נ בכולל הלכה אור לגולה
שע"י ישיבת אור שמח ירושלים

גדרי הדין של המתנה אחר גבינה קשה ודין גבינה הצהובה הנפוצה בזמנינו

א.

י"א כתב דצריך לחכות אחר אכילת חלב "שעתא חדא" ואפ' הכי מחמיר על עצמו, אבל אנו שזכינו לראות דברי הזוהר, טוב ונכון להחמיר להמתין אחר אכילת גבינה ואפ' לבשר עוף, עיי"ש. ופשטות דמיירי על גבינה קשה שאחר זמן רב עדיין מצא גבינה בין שיניו. ואף שהמהרש"ל (ים של שלמה פרק כל הבשר ס' ו') חלק וקרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות וכתב דדוקא המהר"ם שבא מכשול לידו פעם אחת החמיר, אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר, מ"מ הש"ך (ס"ק י"ז) דחה דבריו וכתב דמדברי המהר"ם הנ"ל משמע איפכא טוב לכולם להחמיר, וכמו הבנת הב"י בדבריו². ויש לעיין על דברי הב"י דלמה חזר על דבריו, דכאן בשו"ע פסק להיפך ורק מצריך קינוח רחיצה והדחה בלי שום המתנה.

ונראה שיש לתמוה עוד אדבריו, דלכאורה הדין של המתנה אחר גבינה קשה אינו כדברי הזוהר. דהזוהר אינו מחלק בכך להקל בגבינה רכה, אלא החמיר בכל מאכלי חלב. ועוד, הפר"ח (ס"ק ו') פסק כדעת הזוהר אבל מיקל

השו"ע ביו"ד ס' פ"ט סע' ב' פסק דאכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר מיד (ע"י קינוח רחיצה והדחה). הרמ"א כתב וז"ל דיש מחמירין אפי' בבשר אחר גבינה וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפי' בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר ויש מקילין ואין למחות רק שיעשו קינוח והדחה ונטילת ידים. אבל מסיק דמיהו טוב להחמיר לחכות אחר גבינה קשה¹.

אולם, נראה שפסקו של השו"ע צריך ביאור, דעיין בדברי הבית יוסף באו"ח (ס' קע"ג ד"ה ויש מחמירין) וז"ל דכבר כתב המרדכי (חולין ס' תרכ"ז) והגהות אשר"י (חולין דף ק"ה) שהמהר"ם מרוטענבורג (שו"ת ס' תרט"ו) היה נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחר גבינה לפי שפעם אחת מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו, וגזר להחמיר על עצמו, ורק מיקל בבשר עוף אחר גבינה, עיי"ש. והבית יוסף עצמו מוסיף דהא ודאי לא ראה ספר הזוהר (שבפרשת משפטים דף קכ"ה סע' א', מובא בביאורי הגר"א ס"ק

1 מכיון שהרמ"א כתב הדין להמתין בלשון חומרא, נראה שיש לסמוך להקל לעת הצורך. כגון אם בערב שבת או בערב יו"ט אכל גבינה קשה, המעדני השלחן (מטעמי השלחן ס"ק י"א) כתב דיש להקל לאכול בליל שבת קודש או בליל יו"ט בשר בהמה וכל שכן בשר עוף אף שלא היה שש שעות מאכילת הגבינה כיון דהוי סעודת מצוה דצריך לאכול בשר בשבת ויו"ט. וזה כמו שמביא הפ"ת (ס' י"ח ס"ק ט') בשם הבית יעקב שו"ת ס' צ"ה) דאם אינו אוכל בשר בשבת הוי מבטל מצוה. ונלע"ד שזה פשוט דאין דוחין מצוה בשביל חומרא. והמעדני השלחן מסיק דלכתחילה צריך ליהרר בערב שבת וערב יו"ט שלא לאכול גבינה קשה דלא לבוא לידי שאלה, עיי"ש.

2 וכ"כ הכנסת הגדולה (הגהות על הטור ס"ק ט"ז) בשם הדמשק אליעזר (בדש"ט ע"ג) דמה מינות שייך, וכי אין אדם רשאי לאסור במותר לו. ותמה על דברי המהרש"ל וא"כ כשמחמיר, מה מינות איכא. ועיין בשו"ת דברי יוסף (ס' מ"ה) ובשיורי ברכה (ס' פ"ט ס"ק כ"ג ד"ה והנה) שתירצו לדבריו. ומסבירים שהרש"ל סבר שהמהר"ם מיירי שהוא עושה מצד הדין ולא משום חומרא, ועל זה כתב עליו דהוי כמו מינות, דמעיקר הדין מותר. משא"כ אי מודה דשרי מדינא והוא עושה לגדר לשמור משמרת, דאז יכול להחמיר. והש"ך וסעייתיו מבינים דברי המהר"ם מצד חומרא וגדר, ולא שסבר דחייב מדינא, ואז פסקו כמותו.

ונתייבשה, או בחמאה, העלה דאין להחמיר בזה יותר מקינוח וניקור שיניים והדחת פה וידיים. והט"ז סבר דאף שהדין של המתנה אחר אכילת גבינה קשה הוי לימוד מהדין של המתנה אחר אכילת בשר, ולגבי בשר חיישינן לשני הטעמים העיקרים: דעת הרמב"ם (הלכות מאכל"א פרק ט', כ"ח) דבשר שבין השיניים מיקרי בשר עד שש שעות, וגם לשיטת רש"י (חולין ק"ה ע"א ד"ה אסור) דבשר מוציא שומן ומאריך בטעמו בפה זמן ארוך, מ"מ לגבי גבינה קשה רק חיישינן להמשכת הטעם, ולא שגבינה שבין השיניים מיקרי גבינה. ומסביר דגם בבשר שבין השיניים לא הוי קרינן ביה בשר אי לאו דגלי לן קרא (במדבר י"א, ל"ג) ד"הבשר עודנו בין שיניהם".

הפר"ח (ס"ק ט"ז) מסכים להש"ך דכל גבינה שהוא ישנה ששה חדשים חשיבא קשה. אבל גם מביא כלל חדש, דאף לטעמיה דהרמב"ם דהשהיה משום דבשר שבין השיניים מיקרי בשר, ה"נ גבינה שבין השיניים מיקרי גבינה, ודלא כהט"ז. והפמ"ג (מ"ז ס"ק ד', ש"ד ס"ק ט"ו-ט"ז) מסביר הענין ופולגת הפוסקים: דכוונת הט"ז הוא דרק מחמירין בגבינה קשה שהוא מתולעת דהוי כמו בשר דמושך זמן³. וכן הועמדה בקיבה שחריף וחזק

בעוף אחר גבינה. וכן הוא הבנת הפרי תואר (ס"ק ו') היעב"ץ (מור וקציעה א"ח ס' קע"ג) והערוך השלחן (ס' פ"ט ס"ק י"א) בדעת הזוהר, דאינו מיירי כלל בעוף אחר גבינה, ולשיטתו אינו צריך להמתין כלל. ונראה שדברי הב"י צריכים ביאור. שוב ראיתי שגם בספר דעת ברורה (על בב"ח ותערובות עמ' י"ט יוסף דעת ד"ה אפ' בשר עוף) עמד בזה, עיי"ש.

ב.

לגבי גדרי הדין של גבינה קשה הש"ך (ס"ק ט"ו-ט"ז) כתב דמן הסתם אם היא ישנה ששה חדשים חשיבא קשה. ומוסיף דנראה לפי מה שנתבאר בסעי' א' דאחר אכילת בשר יש שנוהגין להמתין רק שעה אחת (כעיקר הדין שמובא ברמ"א), א"כ אחר אכילת גבינה קשה כל שכן שרק צריך להמתין שעה אחת ולא שש שעות. והט"ז (ס"ק ד') כתב באופן אחר, דאף שהאו"ה (כלל מ' דין י') כתב ששיעור גבינה קשה היינו שעברו עליו ששה חדשים או שהיא מתולעת, מ"מ הט"ז מגדיר דדוקא שהיא מתולעת. ומסביר שאז הטעם שלה נמשך בפה זמן רב. אבל בגבינה ישנה ואינה מתולעת ולא נעשה מחלב אשר הועמדה בקיבה ורק נעשה מחלב בעלמא

3 אכן, מדברי הפמ"ג משמע דמבין דברי הט"ז בגבינה מתולעת שאני מהפוסקים האחרים, דכתב וז"ל גבינה מתולעת ואכל התולעים הוי כמו בשר שמושך זמן, דמשמע דרק האכילת התולעים גורמים מה שנמשך טעם הגבינה בהפה. ועיין במטה ראובן (ס' קפ"ח ס"ק א') שתמה על זה, דמהיכין נודע הפמ"ג זאת, וכי משום דהתולעים הויין בשר מושכים טעם כבשר, זה הוא דבר פלא לומר כן. וגם מלשונות הפוסקים לא נמצא בשום מקום דהמתנת שש שעות קאי באוכל התולעים, די שסבירו הטעם משום שנודבק בשיניים ויש שכתבו שהגבינה מושך טעם מפני שהוא חריף וחזק, אבל מאכלת התולעים לא נמצא בשום מקום, ומסיק בצ"ע, עיי"ש. אולם, הענין של ההיתר לאכול התולעים שנמצאו בגבינה אינו פשוט למעשה. דאף שמדברי השו"ע בס' פ"ד (סעי' ד' וסעי' ט"ז) משמע להיתר, וכ"כ הרמ"א להדיא (שם סעי' ט"ז) דנוהגים בתולעים של גבינה לאוכלן אע"פ שקופצים הנה והנה על הגבינה, (אבל אם פרשו לגמרי אוסרין עליו), הרמ"א עצמו מסיק דטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה [וזה קצת חריג, דבתורת התטאת (כלל מ"ז דין ב') ודרכי משה הארוך (ס' פ"ד סוף ס"ק י"ד) הרמ"א מסיק דהמנהג הוא פשוט להקל (וכמש"כ הש"ך ס' פ"ד ס"ק מ"ו)]. ואף שיש שפסקו להקל, כולל האו"ה (כלל מ"א דין י') הרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ג' ס' ק"ד) הגינת ורדים (שו"ת יו"ד כלל א' ס' ג'), שכתב דשמע דבאשכנז אין מקפידים כלל לאכול התולעים בתוך הגבינה) המשכנות יעקב (שו"ת יו"ד ס' כ"ט, מובא בפ"ת ס"ק י"ב, שמאריך לדחוק דברי הפר"ח), והקיצור שו"ע (ס' מ"ז ס"ק מ"ד, דאם אינן נמאסין עליו מותרים כל זמן שלא פרשו לגמרי, וכמש"כ הפמ"ג ס' פ"ד ש"ד מ"ו), וכדעת המהר"א (הגהות שערי דורא ס' מ"ז ס"ק א' ד"ה כתב) ההגהות אשר"י (ס' ס"ט הג"ה ג') האור זרוע (סוף ס' תל"ו), דרבים נהגו היתר בתולעים של גבינה) והראב"ה (ס' אלף צ"ג, שהוא מקור הדין, בשם ר' יואל), מ"מ יש פוסקים שחולקים, כולל הפר"ח (ס' פ"ד ס"ק נ, נ"ב, וסוף הסימן), שכתב דכל זה שבוש דמעיקר הדין

בקיבה, שאז מאריך הטעם כמו בשר. הערוך השלחן (סע' י"א) מוסיף גדר אחר, דהיינו אפי' שיש בהגבינה הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן מפני זה דאז ג"כ נחשב כגבינה קשה. ועיין במחצית השקל (ס"ק ט"ו) שהעלה מדברי הש"ך שרק כתב "דמן הסתם", דאם אנו רואין שהגבינה קשה או אפי' מתולעת אפי' תוך ו' חדשים אסור.

ולמעשה, אף שהרמ"א כתב דרך "טוב להחמיר" להמתין שש שעות אחר גבינה קשה, מ"מ החלטת הפוסקים נכולל הש"ך, ט"ז, פר"ח, פמ"ג, ערוך השלחן (אף שכתב דרבים אינם נוהרים בזה), ומחצית השקל הנ"ל, וכ"פ

והואיל ששלוחה וחזקה מושך טעם ראוי להמתין שש שעות⁴. ונמצא שהט"ז אינו חושש להטעם של גבינה בין שיניו כמו שחוששים בכשר, אמנם הפר"ח (ס"ק ט"ז) חולק וסבר דגם גבינה בין שיניו נמי מיקרי גבינה⁵. והעלה שגם הש"ך חושש לדעת זו, ולכן לא כתב דדוקא מתולעת. ולמעשה הפמ"ג פסק דראוי להחמיר שש שעות כשיטת המחמירים, דהיינו לחשוש דגם בגבינה קשה חיישינן לגבינה שבין השיניים.

ועיין בחגורת שמואל (על הלבוש עטרת זהב ס"ק י"ח) שמביא כל ג' גדרים הנ"ל לגבינה קשה - ו' חדשים, מתולעת, והועמדה

אסירי מדאורייתא, הפר"ח (ס' פ"ד ס"ק כ"ט, שכתב דכל הרמש הרוחש אסור רחמנא בכל אופן וזה דבר ברור כשמש בחצי השמים) הלחם הפנים (ס' פ"ד ס"ק מ') הבית לחם יהודה (ס' פ"ד ס"ק ל"ד) השלחן גבוה (ס' פ"ד ס"ק נ"ד) הכף החיים (להגרי"ח פאלאגי ס' כ"ד ס"ק ל"ח שכתב דהאוכל תולעים של גבינה צריך לנדותו, דחייב ה' מלקיות) והערוך השלחן (ס' פ"ד סוף ס"ק צ"ג דכבר צוות על זה מגדולי האחרונים וחלילה להקל) סברו דאסור לאכול אותם, וכדעת הרשב"א (תולין דף ס"ז): וראב"ן (ס"ו-רס"ז). ואף שהכרו"פ (ס' פ"ד כריתו ס"ק כ"ה, פליתי ס"ק ח') מאריך לדחוק דברי הפר"ח, מסיק דכל בעל נפש יחמיר לעצמו אבל אין למחות ביד הנוהגים היתר דיש להם יתד לתלות בו. וכן כתבו הכנפי יונה (ס' פ"ד) והזכחי צדק (ס' פ"ד ס"ק קנ"ב-קנ"ג) והבן איש חי (ש"ש פר' נשא ס"ק כ"א) דנהגו כמחמירים ואין לשנות, דראוי לכל ירא שמים להחמיר, אבל מי שרצו לאכול הגבינה עם תולעים בתוכה דוקא אין אנו יכולים למחות. וע"ע בכח"א (כלל ל"ח ס"ק כ"ט) ובדרכי תשובה (ס' פ"ד ס"ק קצ"א) ובכף החיים (ס' פ"ד ס"ק קנ"ג) שמביא צדדי המחלוקת אבל אינם מכריעים למעשה. וכנראה מכל הנ"ל דדברי הפמ"ג כאן אינם פשוטים לסמוך עליהם. וע"ע בספר מגילת ספר (על הל' בכ"ח ותערובות סוף ס' פ"ז ד"ה ודרך) שתמה על דברי הפמ"ג באופן אחר, דלכאורה התולעים הנוצרים מניפוש הגבינה והתישנותה היו כעין 'פנים חדשות באו לכאן' ואין להם דין גבינה כלל וצ"ל שמתור לאוכלם עם בשר, וע"ע.

4 וכ"כ העצי העולה (הל' בכ"ח כלל ג' ס"ק ט"ו ובחקי חיים ס"ק י"ג), אבל מוסיף דאם הגבינה הועמה בקיבה ועדיין היא מתוקה ולא נמלחה יש להקל מדינא, אבל נהגו להחמיר גם בזה. ומסביר הטעם דיש לחוש לדעת הפר"ח שסבר דגבינה בין השיניים הוי גבינה, ואף דבלא הועמדה קי"ל להקל, מ"מ כשהועמדה הגבינה בקיבה היא מתקשה ויש לה קיום יותר בין השיניים, עיי"ש. ועיין בחידושי חתם סופר שתמה על דברי הט"ז (ולכאורה זה ג"כ קשה לדעת הפמ"ג, החגורת שמואל, והקצור שר"ע) על מה שכתבו להחמיר בגבינה שהועמד בקיבה וכתב דאם הועמדה בקיבה אין להחמיר כלל ואינו אלא מנהג טועים, ומסיק דהעיקר הוא דכל שהיא מתולעת יש להחמיר אפי' היא חדשה. וענין זה תמה היד יהודה (פיה"א סוף ס"ק ד') דהא כל סתם גבינה שבימי חכמי הש"ס היה מגבינה שהועמד בקיבה ואע"כ לא החמירו בו. אבל מסיק דמה אעשה שכתב נהגו העולם להחמיר בזה ולא יהא אלא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם אסור, עיי"ש.

5 וכ"כ הערוך השלחן (ס"ק י"א) דלענין גבינה שבין השיניים יש להחמיר כמו בכשר שבין השיניים, ואף שיש מי שאומר (ט"ז) דרק בשר שבין השיניים גלי קרא דמיקרי בשר ולא גבינה, מ"מ חלילה לעשות כן והרבה חולקים בזה, ולכן כודאי יש לנקר השיניים מהגבינות, עיי"ש. ועיין בקובץ אור ישראל (גליון ו' עמ' פ"ו, במאמרו של הר"ה"ג גדליה אבערלאנדער שליט"א) שהעלה דנראה דמחלוקת זו נבע בהבנת הפוסקים בדברי האו"ה (כלל מ' דין י') שמביא שני הסברות להחמיר בגבינה קשה, דיש משיכת טעם וגם דגבינה שבין השיניים מיקרי גבינה. אבל מסיק וז"ל דדוקא טעם בשר שבפה נקרא טעם מאחר שעיקרו מיקרי בשר וש"יך לגזור בו אטו בשר בחלב, עכ"ל, דסבר למעשה שרק צריכים לחשוש כסברת רש"י. אכן, התורת החטאת (כלל ע"ו דין ב') מביא דברי האו"ה בשינוי לשון ומסיק דמידת חסידות לנהוג כחומרת המהר"ם כי נדבק בין השיניים, עכ"ל, דסבר דמסקנת האו"ה היה דגם לחשוש לגבינה שבין השיניים, וכדעת הרשב"א (תורת הבית הארוך בית ג' שער ד' דף פ"א, א') דכיון שהתורה גילתא בכשר שגם מה שנשאר בין השיניים מיקרי בשר ה"ה גבינה. ונראה שהט"ז עצמו סברו למעשה שסיבת החומרא הוא רק משום המשכת טעם, ולדעת התו"ח (בהבנתו את האו"ה) ההפ"ח ופשטות בהש"ך (דק מביא דברי התו"ח) והפמ"ג והערוך השלחן צריך לחשוש שגם בגבינה שבין השיניים מיקרי גבינה.

לסיכום עד כה: אף שנחלקו הפוסקים בטעמיהם וסברא, נמצא שיש ד' גדרים לגבינה קשה:

(א) שהיא ישנה ששה חדשים.

(ב) שהיא מתולעת.

(ג) שיש בהגבינה הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן.

(ד) שהועמדה בקיבה, שע"י זה נעשה חריף וחזק.

ואי לא הוי בגדרי הנ"ל, דינו כגבינה רכה, שרק חייב אחריו קינוח הפה רחיצה והדחה קודם אכילת בשר.

ג.

בענין הגבינה צהובה הנפוצה בינינו נחלקו הפוסקים אם יש לו דין גבינה קשה וחייב להמתין ששה שעות או לא. הגר"ש אלישיב שליט"א (קובץ תשובות חלק א' ס' נ"ח ס"ק ב') החמיר שצריכים לחכות שש שעות אחר אכילה, אף דהגבינה אינו מתולעת או ישנה ששה חדשים. וטעם פסקו הוא דחושש לדעת הפר"ח דסבר שגבינה בין שיניו נמי מיקרי גבינה, וכתב דצריך לחוש לזה אף שגבינה זו אינו בגדרי התנאים הנ"ל, דבגבינה צהובה שהוא חריף וחזק והטעם נמשך צריך להמתין ואין נ"מ במה שנתרכך, עיי"ש.

וכן פסקו הגר"שז אויערבך (דעתו להחמיר מובא בספר מאור השבת חלק ג' בתשובות בסוף הספר תשובה ל"ח ס"ק א', ובספר הכשרות פרק י' ס"ק ג' הערה קכ"ו) והגר"ש ואזנר שליט"א (שו"ת שבט לוי ח"ב ס' ל"ה) והגר"י וייס (המנחת יצחק, שדעתו מובא בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' ס' שפ"ח שיש מקום להחמיר) והגר"מ קליין שליט"א (שו"ת משנה הלכות חלק ט"ז ס' ט' שפסק כהגר"ש אלישיב) והגר"ל רבינוביץ שליט"א (מעדני השלחן ס' פ"ט ס"ק ל', ובשו"ת מעדני מלכים ס' פ"ט וצ').

היד יהודה (פיה"ק ס"ק כ"ו) החכ"א (כלל מ' ס"ק י"ג) העצי העולה (הל' בב"ח כלל ג' ס"ק ט"ז) החיד"א (שיורי ברכה ס"ק י"ג, אבל גם מביא מנהג לחכות רק ג' שעות אחר גבינה קשה) הקיצור שו"ע (ס' מ"ו ס"ק י"א) המשנה ברורה (ס' תצ"ד שער הציון ס"ק ט"ו) ועוד] נמשכו אחריו וכתבו דחייב להמתין שש שעות אחר אכילתו, אפ' רק לתבשיל של בשר.

אמנם, הבן איש חי (ש"ש פר' שלח ס"ק ט"ו) פסק בענין זה דבר מחודש, דאם הגבינה קשה עבר עליו ששה חדשים או יותר שוהין שש שעות, ואם עברו הגבינה פחות מכאן צריך להמתין שעה אחת לכל חודש אחד, שאם עבר חודש ממתנין שעה, ואם שני חדשים ממתין שתי שעות וכן על זו הדרך, ומסיק שמנהג האריז"ל (מובא בספר טעמי המצות בשם הגר"ח ויטל, שער המצות פר' משפטים), היה מחמיר ביותר, דכל אותו יום שאוכל גבינה אינו אוכל בשר, אשריו ואשרי חלקו, עיי"ש. [ואף שיש אומרים שהאריז"ל היה מקפיד על כ"ד שעות בין אכילת בשר לחלב או איפכא, עיין בשו"ת תורה לשמה (ס' רי"ב, ובשו"ת שרגא המאיר חלק ז' סוף ס' ק"ה שמסביר דבריו) שכתב דבאמת האריז"ל לא היה מקפיד על מעת לעת אם רוצה לאכול גבינה ביום אחר, אלא שרק מקפיד על כל היום, דהיינו מתחילת לילה עד סוף היום, עיי"ש].

וכן מביא הגר"ח פאלאגי (כף החיים ס' כ"ד ס"ק כ"ה - כ"ו) ומוסיף דהחרדים אל דבר ה' אינם אוכלים ביום אחד גבינה ובשר, ולפחות יזהר להמתין מגבינה לבשר כשיעור מבשר לגבינה שהוא ששה שעות, ולפחות יזהר בסעודה אחת שלא יאכל גבינה ואחריו בשר ואפ' שיעשה הדחה ורחיצה היטב, עיי"ש. וכ"כ בשלחן הטהור (ס' קע"ג סע' ב') דאם אכל גבינה ממש, וכן אם אכל חמאה או חלב, אין לאכול אחריו בשר עד שעה לפחות, ובעל נפש לא יאכל עד הלילה, וכמנהג האריז"ל, עיי"ש.

(הנ"ל ד"ה ובדבר) אף שמחמיר בגבינה צהובה, העלה דיש לסמוך על התאריך שנדפס להבחין לדעת אי עברו כבר ששה חדשים, עיי"ש. ועוד, בקובץ מבית לוי (מבית מדרשו של הגר"ש ואזנר שליט"א, חלק ו' תשרי תקנ"ה במאמר של הגר"מ שטערן שליט"א מו"צ בבית הוראה של הגר"ש ואזנר) מאריך בזה ומסיק להלכה דבגבינה צהובה הנפוצה בינינו אין צריך להמתין אחריו יותר משעה. ועוד עיין בשו"ת שב ורפא (הנ"ל) שכתב בשם הגר"ש ברמן שליט"א ששמע מאת הגר"ש ואזנר שליט"א דגבינה הצהובה בזמנינו אין לה דיין גבינה קשה, עיי"ש.

וגם דעת הגרש"ז אויערבך אינו פשוט כ"כ. דבספר מאור השבת (הנ"ל) כתב דטעמו שמחמיר הוא מפני שבאופן מלאכותי נעשה כגבינה ישנה (ואפשר סברתו הוא כשיטת המחצית השקל הנ"ל דהששה חדשים שמירי הש"ך לאו דוקא, וק"ל) [וכמו שכתב בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' ס' שפ"ח)], אבל שמה הגר"מ שטרנבוך שליט"א מסיק להקל בגבינה בקופסאות, עיי"ש]. אבל בספר הכשרות (הנ"ל) כתב שדעת הגרש"ז להחמיר הוי מטעם אחר, שבצירוף של קשיות הגבינה במכונה החומר שלה, יחד עם אחוזי השומן הגבוהים גורמים שהשפעתן נשאת הרבה שעות בחלל הפה והלוע, עיי"ש. אמנם, בקיצור שו"ע של הגר"א פפויפר (הנ"ל) כתב דדעת הגרש"ז היה להקל, שהוא אינו אומר לאחרים שצריכים להחמיר בזה, אבל רק שלעצמו הוא נוהג להחמיר ולהמתין. וכ"כ בקובץ מוריה (טבת תשנ"ו בפסקי הלכות מהגרש"ז אויערבך) דגבינות של היום אינן דומות כלל לגבינות שעשו פעם, ויש להחשיבן ככל שאר מאכלי חלב, ורק נהג לעצמו להמתין אחר הגבינה הצהובה. וע"ע בספר הליכות שלמה (חלק ג' - מועדים ב' פרק י"ב ס"ק י"ג הערה נ') שהשתדל לתרץ הסתירה בדברי הגרש"ז, דיצוין שמתחילה לא חשש הגרש"ז להחמיר בזה אלא בגבינות

אולם, נראה דדעת רוב הפוסקים, כולל הגר"א קוטלר (דעתו מובא בקיצור שו"ע של הגר"א פפויפר קונטרס הביאורים ס' קל"ח דכוונת גבינה קשה הוא שצריך להיות כ"כ קשה שצריך ריב איזון [מגרדת] לחותכה [ובספר מגילת ספר (על הל' בב"ח ותערובות ס' פ"ט ס"ק ה' ד"ה ובגבינות) מביא ראיה לזה מדברי של הגמרא שבת (דף קכ"א ע"ב) "מגירה לגור בה את הגבינה"], והחזון איש (דעתו מובא בספר מעשה איש חלק ה' עמוד כ"ב), והגר"מ פיינשטיין (דעתו מובא בשו"ת משנה הלכות הנ"ל), והגר"מ שטערן (הבאר משה, מובא בספר פתחי הלכה על הל' כשרות מהדורא ראשונה בהגהותיו בעמוד ק"ח), והגר"י פישר (שו"ת אבן ישראל חלק ט' ס' ס"ח, ובאבן ישראל על המשנה ברורה ס' תצ"ד ס"ק ב'), והגר"מ הלבשרטאם, והגר"ח פ' שיינברג שליט"א (דעתם מובא בשו"ת ושב ורפא חלק ב' ס' כ"ו בשם הגר"י וינר שליט"א), והגר"ח קנייבסקי שליט"א (דעתו מובא בספר נור החיים דברים נכוחים ס"ק קנ"ד) שאינם מסכימים להחמיר וסוברים דרק מחמירים בגבינה קשה שהוא בכל הגדרים הנ"ל, דהיינו מתולעת, ישנה ששה חדשים (אבל לדעת החזון איש והגר"ח קנייבסקי צריך שישנה שנה, וע"ע בשו"ת מעדני מלכים ס' פ"ז ופ"ח מש"כ על זה), הועמדה בקיבה, או יש בהם הרבה שמנונית, דאם לא, יש להחשיבן ככל שאר מאכלי חלב.

ותדע, דאף לדברי המחמירים יש חילוקים בטעמיהם. דבשו"ת שבט הלוי (הנ"ל) כתב דטעמו להחמיר הוא כהיום הכל נמכר בחנות ויש כמה מיני גבינות, יש שהם פחות מ' חדשים ויש שיותר מ' חדשים, והיה צריך לזה לוח זמנים מתי נעשו וזה בלתי אפשרי, ע"כ עלינו להחמיר בכל קשה, עיי"ש. וכ"כ בשו"ת מעדני מלכים (הנ"ל) שזה ג"כ טעמו להחמיר.

אכן, היום רוב הגבינות וכיוצא בהם יש להם תאריך מתי נעשו, ובשו"ת משנה הלכות

כלל. וכן כתבו בשו"ת אהל יוסף (יו"ד ס' מ"א) ובשו"ת אגרות משה (יו"ד חלק ב' ס' כ"ו) ובילקוט יוסף (או"ה חלק ג' עמ' תל"א סע' מ"ו) ובשו"ע המקוצר (חלק ד' עמ' רנ"ב). ונראה שכן הוא כוונת הערוך השלחן (הנ"ל) שכתב דרבים אינם נזהרים להמתין בגבינה קשה כלל. וע"ע בהערת שוליים אות 1-2.

ועיין בשו"ת תשובות והנהגות (הנ"ל) שכתב דאף שראוי להחמיר (כדעת המנחת יצחק), מ"מ אחר שעה נראה מדינא להקל דאף בוהר שמחמיר מאד כתב דוקא לחכות שעתא חדא. וזה כמו דעת הכף החיים (או"ח ריש ס' קע"ג) שהעלה להחמיר בגבינה קשה לכל הפחות שעה כהוזהר (הנ"ל). וזה גם הוא דעת הגר"צ אבא שאול (דעתו מובא בספר הכשרות הנ"ל הערה קכ"ב) דרק צריך לחכות שעה. וע"ע בשו"ת נחלת פינחס (חלק א' ס' ל"ו ענף ו' ד"ה והנה הגבינות) שמחלק בדרגות של קישוי הגבינה. וכתב דהגבינות שקורין 'אמערקאנער קעז' (גבינה אמריקאית) הם אינם קשה כלל וכלל, ואף שנראה כשאר גבינות קשות מ"מ דינם כהגבינות הלחות אשר צריך להמתין אחריהם רק שעה אחת בלבד. דהגבינות באירופה כגון בהולנד ושווייץ עברו עליהן שש חדשים והם ממש קשה, אמנם האמערקאנער קעז הנ"ל אפשר לראות בחוש אשר הגבינות האלו יכולים לחתוך אותם בניקל, דבר שאי אפשר בגבינות באירופה, עיי"ש. וכ"כ בקובץ אור ישראל (גליון ו' עמ' פ"ח, במאמרו של הרה"ג גדליה אבערלאנדער שליט"א) דבכל הגבינות הקשות הכשרות שעושים בארה"ב יש רק גבינה אחת ששוהה ו' חדשים בשעת תהליך היצירה, והיא נקראת פארמאסן מוגרדת. ורק בה'שווייצער קעז' יש כמה מהם ששהו ו' חדשים בשעת תהליך היצירה. והגבינות האלו (מאירופה) שנעשו על ידי שהייה הן חריפין ומלוחין ומושכין טעם זמן ארוך. משא"כ בגבינות שנעשו בארה"ב שאינן חמוצין כלל ואינן מושכין טעם זמן ארוך וגם אין הן קשין כלל

הקשות ביותר (כמו הבאות במדינות אירופה), וכן הורה לאחרים, אולם בשנים המאוחרות אמר דכיון שכהיום קשה להבחין כראוי בין הסוגים ראוי להחמיר בכלן, וכן נהג בביתו, עיי"ש. אכן, בשו"ת שב ורפא (הנ"ל ד"ה והנה משכתב בדברי הגר"י וינר שליט"א) מביא בשם הג"ר שמואל אויערבך שליט"א שדעת אביו הגרש"ז היה דאין צריך להחמיר בזה כלל, עיי"ש. ונראה למעשה שאי אפשר לסמוך על משכתבו בשם הגרש"ז בין להקל בין להחמיר.

ועיי"ש עוד בשו"ת שב ורפא (הנ"ל) שמסיק שיש לעיין בזה המציאות במש"כ הגר"י אלישיב להחמיר, דהגבינה הצהובה המצויה אינה חריפה וחזקה. וזה כמו שכתב הגר"י פישר (שו"ת אבן ישראל הנ"ל) להדיא דגבינה הצהובה בזמנינו אינה ישנה כל כך כמו שהיה מלפנים שהיה ישנה יותר משהיה חדשים, ולכן אין הטעם נמשך יותר מחצי שעה, וגם אינו חריף יותר מכל גבינה, ולא צריך לחכות שש שעות, עיי"ש.

ונראה שיש עוד כמה טעמי להקל בגבינה צהובה. ע"ע בדברי המהרש"ל (הנ"ל) שקרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות וכתב דדוקא המהר"ם שבא מכשול לידו פעם אחת החמיר, אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר. וע"ע בתורת האשם (כלל ע"ו דין ב' ד"ה אחר גבינה קשה) שסבר שרק גבינה שמחומץ וקשה על האדם לאכלו נקרא קשה, עיי"ש, ופשוט שהגבינה הצהובה שנופצה בינינו אינו כזה. וע"ע בבן איש חי (ש"ש פר' שלח ס"ק ט"ו) שכתב דכבר העיד הגה"ח ר' אליהו מני, אב"ד בחברון, שמנהג ירושלים הוא להקל באכילת בשר אחר גבינה ואין ממתנינם ביניהם כלל בין כשהגבינה רכה בין שהגבינה קשה. וע"ע בשו"ת יביע אומר (חלק ו' יו"ד ס' ז' ס"ק ד') ובשו"ת יחוה דעת (חלק ג' ס' ג"ח) שמאריך דכל הדין של הרמ"א לחכות אחר גבינה קשה הוא רק חומרא בעלמא, אבל מעיקר הדין אינו חייב לחכות

וע"ע בספר מגילת ספר (הנ"ל) שגם כתב להקל ומוסיף טעם אחר. והעלה דהגבניות צהובות מעיקר הדין נראה שאין חובה להמתין אחריהם דהרי הם ניתכות בפה ואינן נכנסות בין השיניים, וגם דאינן מושכות טעם אף שהן שמינות מאד דמשיכת הטעם אינה מחמת השומן, דהרי מבואר בט"ז דאחרי אכילת חמאה אין צריך להמתין אף שהיא שמינה מאד. אלא כוונת משיכת הטעם הוא שהוא מאכל כבד וקשה לעיכול ואינו מתעכל עד זמן רב ועד אז הוא מעלה טעם לפה. וכל זה שייך בגבניות קשות, אבל לא בגבינה צהובה שאינו קשה לעיכול, עיי"ש. וע"ע בשו"ת בית אביי (חלק ב' יו"ד ס' פ"ג) שהעלה דאף להמחמירים יש להקל בהמתנת ארבע שעות, דהרי הפר"ח מיקל בשעות זמניות בימי החורף לגבי אכילת בשר, ואע"פ שהאחרונים חלקו עליו, היינו בגבינה אחר בשר, אבל לא בבשר אחר גבינה אפ' קשה, מכיון דיש מקילין בלא"כ אפ' אחר בשר בחולי קצת, עיי"ש. וע"ע בשו"ת יבקש תורה (חלק ג' ס' ג') שמביא כמה סניפים להקל דלא צריך להמתין שש שעות אחר גבינה צהובה, ובפרט בערב שבת, עיי"ש.

ד.

היד יהודה (פיה"ק ס"ק כ"ו) מביא דין חדש לגבי גבינה קשה. דאם נתרככה ע"י בישול, אז אין להחמיר כלל. וכ"כ העצי העולה (הל' בב"ח כלל ג' ס"ק ט"ז) ובחקי חיים (ס"ק ט"ו) שאפ' אחר תבשיל שיש בו גבינה קשה או שהועמדה בקיבה דאין צריך להמתין. ומוכיח דזה משמעות הרמ"א (ריש סע' ג') דכתב דמיד אחר תבשיל של גבינה מותר לאכול בשר (ע"י נטילת ידיים), דמשמע דזה כולל תבשיל שיש בו גבינה קשה. דאם כוונתו הוא להקל רק אחר תבשיל של גבינה רכה, מה חידוש יש בזה, דבגבינה רכה אפ' לבדה אין צריך להמתין. וממשיך דהטעם שכתבשיל שיש בו גבינה קשה דלא צריך

שיהיו נשארין בין השיניים. וכפי שזה מוחש במציאות, לכן אין להן דין גבינה קשה ואין חייבין להמתין שש שעות עד לאכילת בשר (אא"כ היא סוג גבינה מיוחדת שבמציאות נדבק היטב בשיניים), עיי"ש.

ונראה לפי זה שהוא הדין בסתם גבניות צהובה שמצוי בארץ ישראל, דלמעשה אינן חמוצין כלל ואינן מושכין טעם זמן ארוך וגם אין הן קשין כלל שיהיו נשארין בין השיניים, וק"ל. ועיין עוד בספר פרי הדר (ס' פ"ט ש"ד ס"ק ט"ז אות ל'), שכתב דנראה שיש עוד סניף להקל, דבדעת קדושים (ס' פ"ט סוף סע"י ב') כתב דאם יש ספק בגבינה אם הוא קשה או לא, יש להקל בזה שלא להמתין ו' שעות, עיי"ש, [והסכימו עמו המקדש מעט (שם סוף ס"ק ט') והכף החיים (ס"ק מ"ח)], וא"כ כל שאנו מסופקים אם הגבינה היא בכלל קשה, אין צריך להמתין, משום ספק דרבנן לקולא. וכן מובא בספר מטה ראובן (ס' קפ"ח) דבגבניות שאי אפשר להבחין אם הם מושכות טעם הרבה זמן, יש להקל בהם ולהמתין רק שעה אחת, עיי"ש. ונראה שמכש"כ י"ל כן בגבינה צהובה הנפוצה בינינו, דפעם כשבקרתי במחלבה של תנובה בתל יוסף (המחלבה הכי גדולה בארץ ישראל) עם הרה"ג מרדכי קובר שליט"א ואבי מורי הרה"ג מאניש אברהם שפיץ שליט"א (מומחים ידועים בנושא הכשרות) ומור"ר הרה"ג יהונתן שמעון וינר שליט"א (מור"ץ כבי"ד של שארית ישראל ברמות בירושלים), אמר לנו המומחה שמשך זמן של כל תהליך הייצור של גבינה הצהובה הוא י"ח יום ממוצע, ורק יש להם כמה סוגי גבניות מיוחדות שמתישנות ששה חדשים בערך. והוסיף דאי אפשר לאחסן הגבניות יותר מג' חדשים (ואף ש"א שזמן המתנת גבניות במקרה ג"כ מצטרף לשיעור ששה חדשים, מ"מ לכאורה צ"ל שאינו נפקא מינא בזה למעשה). ולפי זה א"כ לכאורה י"ל דאי אפשר שהגבינה הצהובה הפשוטה תהיה ששה חדשים.

זמן ארוך. ומוסיף דבדואי היד יהודה רק מיירי כשנתרככה על ידי הבישול ונשארה רך (כגון פיצה וכדו'), משא"כ אם נתקשה אחר כך ונהיה כל כך קשה שנשארת בין השיניים, דמה מועיל מה שנתרככה בשעת יצירתה, דסוף סוף עכשיו קשה ונשארת בין השיניים, וצריך להמתין אחר אכילתו, ופשוט, עיי"ש.

אמנם, אין כולם מסכימים להיתור של נתרככה בכלל, דהבן איש חי (ש"ש פרשת שלח ס' ט"ו) כתב דנוהגים להמתין בגבינה הוא אפ' בשלוקה או צלויה, עיי"ש, ולא כדעת היד יהודה. וכן פסק הגרי"ש אלישיב שליט"א (קובץ תשובות חלק א' ס' נ"ח ס"ק ב') דאפ' אם הגבינה קשה נתרכך ע"י חימום (כמו בפיצה) צריכים להחמיר ולחכות, דלשיטה שממתינים מפני שטעם שומנו מושך בפה, אף לאחר שנתרכך עדיין מושך טעם ואין נ"מ במה שנתרכך, עיי"ש. וכ"כ הבדי השלחן (עמ' ס"ג – ס"ד ביאורים ד"ה וכן ומסיק דדין זה צ"ע). וכן הוא דעת המעדני מלכים (שו"ת ס' צ"א) דכתב שלא רואה הבדל בין גבינה קשה לפיצה שנעשה מגבינה קשה, ומסיק דדברי היד יהודה הנ"ל הוא חידוש, עיי"ש. וכתב לי הרה"ג הניאל יהודה ניושדט שליט"א (בעמח"ס אמת ליעקב ודיוני הלכה ואב"ד של דטריוט) שאם נתבשל הגבינה בתוך תבשיל ונימוח לגמרי (כמו בגבינה בתוך מרק) שלכאורה יהיה מותר לאכול בשר אחריו בלי המתנת שש שעות אפ' לדעת הגרי"ש אלישיב, שי"ל שדוקא בנידון שנתרככה אבל עדיין אפשר להכיר צורת הגבינה החמיר הגרי"ש אלישיב שליט"א, וק"ל.

ה.

היד יהודה (פיה"ק ס"ק ל') מביא קולא אחר בהענין, דאם דרך לועס גבינה קשה לתינוק אין להחמיר כלל. והדין זה גם נבע מן הדין של לעיסה בשר לתינוק. דהשו"ע (סע' א') מחמיר כשיטת הרמב"ם (הנ"ל) דבשר שבין השיניים מיקרי בשר, וממילא הלועס

להמתין הוא דכל שנתערב בתבשיל נתבטל חריפתה ולא גרע מגבינה רכה, ועוד אין לחוש שמא נשאר בין השיניים דהא נמיחה בתבשיל. [אבל מסיים דאף שמדינא יש להקל, מ"מ המנהג הוא להחמיר בזה, והוי מדברים המותרים ואחרים נהגו להחמיר, עיי"ש].

וכן הוא דעת הג"ר עזריאל אויערבך שליט"א להקל למעשה (דעתו מובא בספר כשרות במטבח - שו"ת על הלכות בשר בחלב בתשובות בסוף הספר עמ' רט"ז). וכן כתב בקובץ פרי תמרים (חלק ה' פסקי הלכות עמ' קכ"ח ס"ק פ"ב במאמר של הרה"ג חיים קלמן גוטמאן שליט"א) דאחר שנתרכך יש לו דין גבינה רכה ואינו נשאר בין השיניים, עיי"ש.

ועיין בספר דיוני הלכה (חלק ד' עמ' רל"ח ס"ק כ"ב) שמדייק בלשון היד יהודה דאפשר שרק מיקל כשנתרככה על ידי בישול, אבל כשנתרככה על ידי אפיה או צליה אפשר שמחמיר. אכן, בספר פתחי הלכה (על הל' כשרות מהדורא שניה פרק ח' סע' ב' ס"ק צ"ו) חקר בכוונת היד יהודה באופן אחר, דאפשר שכוונתו להקל דוקא בגבינה שנתרככה בתוך התבשיל שעכשיו חסר ממנה צורת גבינה (כמו לזניה), וצריך לעיין דכשהגבינה נתרכך על גב המאכל, שהגבינה עדיין ניכר (כמו בצנימים עם גבינה על גבה) אם עדיין מיקל, עיי"ש. [ולכאורה חילוק זה עולה יפה לסברת העצי העולה (הנ"ל), שכתב דכשנתערב בתבשיל נתבטל חריפתה, וק"ל].

ועיין בקובץ אור ישראל (גליון ו' עמ' פ"ט ד"ה אולם, במאמרו של הרה"ג גדליה אבערלאנדער שליט"א) שהעלה דאפ' לדעת היד יהודה וסעייתיו, זהו דוקא בגבינות שהאיסור הוא משום שקשה ביותר ונשארות בין השיניים, דאז אפשר להקל כשנתרככה. אבל אם עושים פיצה וכדו' מגבינה שהאיסור הוא משום שהיא חריפה וחמוצה ומושכת טעם, לכאורה לא מהני מה שנתרככה על ידי בישול כיון דמ"מ הטעם החמוץ נשאר בפה

יותר קיל. ועיין בבדי השלחן (ס"ק ע"ו) שמסביר טעמו של היד יהודה. שאף בלעיסת בשר יש שסוברים שאין צריך להמתין לאכילת גבינה, ולכן בגבינה קשה דבלאו הכי יש חולקים על עיקר החומרא בכלל, בודאי יש לסמוך על המקילים בלעיסה, עיי"ש.

אכן, הדרכי תשובה (סוף ס"ק ל"ד) תמה על דברי היד יהודה וכתב וז"ל דלא ידעתי איך פשיטא ליה כל כך להקל דאף דלא שייך החשש של מושך טעם מ"מ כיון דאמרינן דגם גבינה בין השיניים מיקרי גבינה (וכדעת הפר"ח) א"כ מהיכא תיתי להקל במקום שיש חשש שנתחב גבינה בתוך שיניים וכמ"ש בספר ויכוח מים חיים (כלל ע"ז דין ב') שטבע הגבינה להיות נדבק בנקבים של השיניים, עכ"ל.

ולכאורה יש לתמוה על ראייתו, דהמעין יפה בדברי הויכוח מים חיים יראה שרק מיירי במי שיש לו בעיות בשיניים ויש לו נקבים גדולים דצריך להיזהר דאז נדבק הגבינה בנקבי שיניו. וכ"כ המהרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ח' ס' ו') החיד"א (שיורי ברכה ס"ק כ"ג סוף ד"ה והנה) הזבחי צדק (ס"ק כ"ח) והבן איש חי (ש"ש פר' שלח ס"ק ח') דאדם שיש לו נקבים בשיניו טוב שירגל עצמו לחטט אחר כל אכילה כדי שלא יבוא לידי מכשול, ואינם מיירי בכלל לגבי כל אדם. ונראה שדברי הד"ת צריכים בירור.

ו.

העולה מכל הנ"ל לפע"ד:

(א) האוכל גבינה קשה חייב להמתין אחר אכילתו שש שעות קודם אכילת בשר. אבל דין זה הוי מטעם חומרא ולא מעיקר הדין וכן יש נ"מ לצורך וכן אינו חייב לגעור במי שלא החמיר בזה, וכ"ש אם הוא בן ספרד.

(ב) גדרי מה מיקרי גבינה קשה שצריך להיות לכה"פ אחת מאלו:

א. שהיא ישנה ששה חדשים.

הבשר לתינוק צריך להמתין (שש שעות). וכ"כ הפרי תואר (ס"ק ג') והקיצור שו"ע (ס' מ"ו ס"ק ט'). וכן החמיר הפמ"ג (מ"ז ס"ק א') ומוסיף דאף אם רק לועס לתינוק תבשיל שיש בו שומן, הגם דלכאורה לכל הפירושים אין צריך להמתין דמושך ליכא כיון דלא אכל ובין השיניים ליכא, מכל מקום יש להחמיר להמתין שש שעות משום לא פלוג וישאל קדושים ואין לפרוץ גדר. וכ"כ הפ"ת (ס"ק א') והעצי העולה (הל' בב"ח כלל ג' ס"ק ב') והבן איש חי (ש"ש פרשת שלח ס"ק י"ט). ועיין בילקוט מעם לועז (פרשת משפטים עמ' תת"צ) שכתב דהכלל הוא שאין לעשות הבל בין אכילה ולעיסה, דעל כך נאמר הפסוק (משלי פרק כ"א פסוק כ"ג) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו', עיי"ש. וע"ע בשו"ת כפי אהרן (ס' ל') שהעלה כדעת הפמ"ג, וכתב דאף בלעס הבשר בחיכו ופלטו, ולא לעס בשיניו, צריך להמתין שש שעות, עיי"ש.

אכן, רעק"א (ס"ק ב') העלה דאפשר לדייק מלשון הרמ"א "דלאחר אכילה" הוא דמחמירין השש שעות, דמשמע דסבר דדוקא אחר אכילת בשר חייב להמתין. וממילא לאחר לעיסה אין צריך להמתין שש שעות (ורק שעה אחת כעיקרא דדינא). וכן הסכים לדינא היד יהודה (פיה"א ס"ק א', פיה"ק ס"ק ג'). ועיין בערוך השלחן (ס"ק ד') שכתב דאנן קיי"ל לעיקר כדעת רש"י ורוב הפוסקים (המשכת טעם), ורק לחומרא קיי"ל כהרמב"ם (בשר בין השיניים). ולכן לענין אם לעס לתינוק אם ניקר הבשר שבין השיניים אין צריך להמתין ו' שעות. וע"ע בבדי השלחן (ס"ק ל"ח) שפסק למעשה דהמיקל כדעת רעק"א (ושאר המקילים) בזה לא הפסיד, עיי"ש. והמעדני השלחן (ס"ק ד') כתב כעין זה, דבמקום צורך יש מקום להקל, ומכל שכן בלעס רק תבשיל של בשר, עיי"ש. ומזה נראה שבודאי יש לבן אשכנז על מה לסמוך להקל.

וכל זה לענין לעיסה בשר לתינוק. והיד יהודה העלה דהדין לגבי לעיסה גבינה קשה

להקל. ומ"מ במי שרוצה לחכות שעה אחריו תבוא עליו ברכה.

ד) אפ' לדעת כמה מהמחמירים, יש שסברו להקל כשנתרככה הגבינה. ויש שרק סוברים כך כשהגבינה אינה ניכרת אח"כ. ונראה שמכ"ש יש להקל לגבי גבינה צהובה.

ה) אפ' לדעת כמה מהמחמירים, יש להקל כשרק לעס גבינה קשה לתינוק, ומכ"ש כשרק לעס גבינה הצהובה.

ב. שהיא מתולעת.

ג. שיש בהגבינה הרבה שמנונית והטעם נמשך הרבה זמן.

ד. שהועמדה בקיבה, שע"י זה נעשה חריף וחזק.

ג) בענין גבינה הצהובה, אף שיש שמחמירים שיש לה דין גבינה קשה, מ"מ רוב הפוסקים במנין ובבנין סברו להקל מכיון דלא הוי אפ' אחד מהתנאים הנ"ל, ונראה שהעיקר הוא

ואיתא מה שאין הפה יכול לדבר ואוזן לשמוע. והלא שמעו בני". אך שנתבטלו או לשורש החיות. כמ"ש מו"ז ז"ל על רואים כו' הקולות שהי' למעלה מהתחלקות החושים ע"ש. ובכח התורה הוסר מהם הגשמיות, שמה שא"י לשמוע ע"י הטבע הוא. וכן כל מ"ש ז"ל לשבר האוזן מה שיכול לשמוע ג"כ הפי' שע"י שנתלבשה התורה בלבוש ומשל גשמי. עי"ז בכח חיות התורה להסיר הגשמיות שיתבטל להתורה. ומה"ט נתלבשה במשלים כאלו. וז"ש לשבר האזן הגשמי כנ"ל. וממילא יכולין לשמוע גם סוד הגנוז בתורה מה שא"א לשמוע בגשמיות. וז"ש בדיבור א' נאמרו. שע"י שבתורה מתיחדין ההסתר והגילוי. דאורייתא סתים וגליא.

הכל יכולים לקבל התורה יהיה מי שיהיה אפ"י בבחינה התחתונה יכול לקבל, ובעת קבלת התורה היו ישראל ג"כ במדריגה תחתונה, וזהו "ויתיצבו בתחתית ההר", ועי"ז היו יכולים לקבל, אבל לא כשמגביה עצמו קצת.

(בית אהרן (קרלין) לר"ח סיון)

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וכו', היה יכול לעלות על לב אדם ח"ו לפעור פיו כלפי מעלה ולהטיח דברים ולומר מה זאת עשה אלקים לנו בקולות ולפידים והמה אך למותר כי העיקר הוא הדיבורים הנשמעין אחר הקולות, ועל כן השמיענו מקרא קודש הלזה וכל העם רואים את הקולות פי' רואה הוא ע"ד רואה אני את דברי אדמון, והכוונה שהשיגו העם הכרח הקולות לאיזה צורך היו נשמעין.

ואשר יגאל מן הלויים, הם מחזיקי לומדי תורה, ויצא ממכר בית ועיר אחזתו ביובל, ביום השבועות יהי' לו חלק עם ת"ח, שיהי' עירו הוא גופו יוצא ממדריגה שהוא בה למדרגה אחרת, והטעם שיזכה כל כך, כי בתי ערי הלויים, היינו בה"מ של ת"ח היא אחזתם של אותם המחזיקים הנזכרים בתוך בני".

(חת"ס עה"ת בהר ע"ה ע"א)